

راهبردهایی برای مشارکتی شدن آموزش مجازی

نویسندگان: سبا حاج جعفر، زهرا نقشبند

در آموزش تعاملی دانش‌آموزان نقش فعال در فرآیند آموختن دارند و دریافت‌کننده منفعل دانش نیستند. راه‌های زیادی برای درگیرکردن دانش‌آموز در فرآیند آموزش وجود دارد که اغلب یا از طریق تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر، یا از طریق تعامل دانش‌آموز و معلم و یا تعامل دانش‌آموز با محتوای درس ممکن می‌شود. بدیهی است که موانع و چالش‌های بسیاری در برابر اجرای یک کلاس تعاملی در آموزش مجازی وجود دارد. بسیاری از این موانع را باید پذیرفت و سطح انتظار محتوای درسی را برای معلم پایین‌تر در نظر

که می‌تواند تا حد زیادی ببرد و حتی دانش‌آموزان کند. به طور کلی برای در فضای مجازی نیازی نامحدود تکنولوژی را خودمان و دانش‌آموزانمان طور کامل بلد باشیم و را بکنیم. در اینجا تلاش خودمان استفاده کرده‌ایم یا متخصصان این حوزه اشتراک بگذاریم.

از کیفیت آموزش و حجم آرامش بیشتر دانش‌آموز گرفت.

با این وجود راه‌هایی هست کیفیت آموزش مجازی را بالا را در فرآیند آموختن خودکفا داشتن یک کلاس تعاملی نیست تا تمام امکان‌های یاد بگیریم، کافی است تا یک یا دو ابزار اینترنتی را به بتوانیم از آن حداکثر استفاده کرده‌ایم تا راه‌هایی را که و نتیجه مطلوب گرفته‌ایم، پیشنهاد داده‌اند، با شما به

شروع کلاس

یک شروع خوب معمولاً می‌تواند کلاس را تا پایان آن به خوبی پیش ببرد. پیشنهاد می‌کنیم در ابتدای کلاس آنلاین، بچه‌ها را در جریان روند کلی و هدف آن جلسه قرار دهید. با این کار به آن‌ها کمک می‌کنید تا در صورت قطع شدن اینترنت یا پرت شدن حواسشان به راحتی به کلاس برگردند و با روند کلاس بیگانه نباشند. اگر میل همراهی را در ابتدای کلاس در بچه‌ها برانگیزید، امکان اینکه بخواهند سهم بیشتری در کلاس داشته باشند بیشتر است. این تمایل می‌تواند از راه‌های مختلفی ایجاد شود. در ادامه برخی از آن‌ها را بررسی می‌کنیم.

- می‌توانید کلاس را با یک پرسش یا مسئله که مربوط به زیست روزمره بچه‌ها باشد آغاز کنید، پرسش آغازین خوب معمولاً پاسخ یکسان و از پیش تعیین شده‌ای ندارد. پرسش می‌تواند ابراز مخالفت یا موافقت با یک گزاره باشد: «به نظر من بهتر است یک نفر در گروه در

تمام موارد تصمیم بگیرد تا اینکه همه‌ی اعضا در تصمیم‌گیری دخیل باشند». همچنین می‌توانید از بچه‌ها بخواهید تا

هدف یک مبحث یا فعالیت را حدس بزنند.

- می‌توانید کلاس را با یک ویدئو، یک موزیک، یک داستان کوتاه، یک خاطره، سکانشی از یک فیلم یا یک تصویر آغاز کنید.

- کلاس را می‌توانید با یک نظرسنجی یا پرسشنامه آغاز کنید. در این صورت همزمان پاسخ‌های بچه‌ها را به آن‌ها نشان دهید، قطعاً واکنش‌های جالبی به پاسخ‌های هم نشان می‌دهند.

- همچنین کلاس را می‌تواند با یک بازی ساده که بتواند به موضوع درس شما متصل شود شروع کنید. (نمونه‌هایی از

بازی‌های یخ‌شکن برای شروع کلاس)

راه‌هایی برای مشارکتی کردن فرآیند کلاس

- **بارش فکری:** یک پرسش طرح کنید و از بچه‌ها بخواهید نظر خود را به شکل شفاهی بگویند و شما همزمان پاسخ‌ها را بنویسید، یا جدولی در گوگل داک^۱ طراحی کنید تا خود بچه‌ها نظراتشان را همزمان مکتوب کنند. نمونه‌ای از جدول بارش فکری در طول کلاس با شما به اشتراک گذاشته شده است: نمونه

جدول بحث کلاسی

- **پاورپوینت جمعی:** با گوگل اسلاید^۲ می‌توانید در طول کلاس یک پاورپوینت جمعی درست کنید. می‌توانید برای هرکس یک موضوع و سوال تعیین کنید تا در مدت محدود برای آن محتوا و اطلاعات تولید کند و یک اسلاید بسازد. سوال می‌تواند در پایان تدریس شما طرح شود و از بچه‌ها بخواهید از آنچه آموخته‌اند یک اسلاید درست کنند؛ یا

می‌تواند سؤال آغازین شما باشد و به بچه‌ها زمان محدودی برای مطالعه و جمع‌آوری مطلب دهید. لینک یک نمونه

پاورپوینت جمعی (اسلاید ۵ و ۶ را ببینید)

- **تخته اشتراکی:** احتمالاً در یک کلاس آنلاین تمام بچه‌ها نمی‌توانند به شکل شفاهی مشارکت کنند. برای صرفه‌جویی در زمان و جلب مشارکت حداکثری می‌توانید از جم‌بورد^۳ گوگل برای جمع‌آوری نظرات بچه‌ها استفاده کنید. مثلاً در «استیکی نوت» احساس خود را درباره یک مسئله در قالب جمله یا کلمه بنویسند، موافقت یا مخالفت خود را با موضوعی اعلام کنند، یا نظرشان را درباره پاسخ یک همکلاسی در استیکی نوت با رنگ دیگری بنویسند.

نمونه جمع‌آوری نظرات بچه‌ها درباره مسئولیت اجتماعی

- **مسابقه و رقابت:** جلب مشارکت بچه‌ها در کلاس مجازی بسیار دشوار است و گاهی لازم است بین بچه‌ها رقابت‌های

۱ <https://docs.google.com>

۲ <https://docs.google.com/presentation>

۳ <https://jamboard.google.com/>

سالم و مثبت ایجاد کنید تا انگیزه مشارکت پیدا کنند. مثلاً برای اولین مشارکت‌کننده، منصفانه‌ترین نقد به یک ارائه، کسی که بتواند بهترین توضیح را به بقیه درباره یک مسئله بدهد، کسی که ایده‌ای برای شاد کردن کلاس داشته باشد و... امتیاز یا جایزه تعیین کنید. این جایزه می‌تواند سپردن بخشی از اداره کلاس مجازی به آن‌ها باشد یا می‌تواند

فرصت اضافی برای پخش یک آهنگ یا کلیپ طنز در کلاس باشد.

در این لینک می‌توانید ایده‌هایی برای تعیین جایزه در کلاس مجازی پیدا کنید.

- **چک باکس سؤال:** در ابتدا یا انتهای کلاس برای بچه‌ها چک باکس سؤال در نظر بگیرید. تعدادی سؤال آماده کنید و از بچه‌ها بخواهید سؤالاتی که جوابشان را می‌دانند علامت بزنند (می‌توانید از گوگل فرم^۴ یا پرس‌لاین^۵ برای این کار استفاده کنید). این می‌تواند مسیر آینده کلاس شما را مشخص کند و همچنین به بچه‌ها فرصت می‌دهد آموخته‌های خود را ارزیابی کنند.

- **شناسایی مواضع مخالف:** ورود به بحث از نظرگاه شخصی بچه‌ها یکی از بهترین راه‌ها برای شروع یک کلاس مشارکتی است. اگر درباره موضوعی، مواضع مخالف میان بچه‌ها شناسایی کنید گام اساسی در مشارکتی شدن کلاس برداشته‌اید؛ مثلاً می‌توانید کلاس را با یک گزاره آغاز کنید و بچه‌ها در چت باکس موافق یا مخالف بودن خود را با گزاره مشخص کنند. بعد از میان موافقان و مخالفان کسانی را انتخاب کنید تا دلایلشان را اعلام کنند. این موافقت یا مخالفت حتی می‌تواند درباره پاسخ یک مسئله ریاضی باشد. از این ابزار در روال عادی کلاس نیز می‌توانید استفاده کنید؛ مثلاً بعد از اینکه دانش‌آموزی اظهار نظری کرد از بچه‌ها بپرسید «چه کسانی با حرف او موافقت؟».

۴ <https://www.google.com/forms/>

۵ <https://porsline.ir/>

- **مواجهه احساسی:** گاهی بچه‌ها به سختی می‌توانند نظریه یا ایده‌ای درباره موضوع کلاس شما طرح کنند، به ویژه در کلاس مجازی که شرایط میان آن‌ها فاصله ایجاد کرده است. در این مواقع از احساسات آن‌ها کمک بگیرید. ممکن است بچه‌ها درباره موضوعی نظر نداشته باشند، اما قطعاً احساسات متفاوتی دارند. احساسات متفاوت آن‌ها مثل خشم، نفرت، بدبینی، خوشبینی، بی‌تفاوتی و... را بهانه ورود به بحث قرار دهید.

«نسبت به این تصویر چه احساسی داری؟ اولین چیزی که به ذهنت می‌آید چیست؟ به نظرت این سؤال سخت است یا آسان؟ دوست داری درباره کدام بخش این موضوع بیشتر بدانی؟...»

- **ارائه کلاسی:** بسیاری از معلم‌ها مباحث درسی خود را بین بچه‌ها تقسیم می‌کنند و از هر فرد یا گروه می‌خواهند مبحث خاصی را دقیق مطالعه کند و در کلاس ارائه دهد. چالش اغلب این ارائه‌ها این است که دانش‌آموزان دیگر عموماً به ارائه توجه نمی‌کنند.

برای حل کردن این چالش بهتر است برای یک ارائه خوب معیارهایی تعیین کنید. سپس باقی دانش‌آموزان را به عنوان داور در نظر بگیرید و از آن‌ها بخواهید طبق معیارهای مختلف به گروه ارائه‌دهنده امتیاز دهند. **نمونه پرسشنامه ارزیابی**

ارائه کلاسی

- **طراحی فعالیت‌های گروهی:** بعضی پلتفرم‌های آنلاین امکان گروه‌بندی دانش‌آموزان را دارند. با این حال به دلیل زیاد بودن حجم اینترنت مصرفی بسیاری ترجیح می‌دهند از این امکان استفاده نکنند. راه‌های کم‌هزینه‌تر و مطمئن‌تری هم برای انجام کار گروهی در آموزش مجازی وجود دارد:

۱. **جفت‌کردن بچه‌ها:** اکثر پلتفرم‌ها امکان چت خصوصی دارند، بنابراین می‌توانید بچه‌ها را جفت کنید تا در چت باکس خصوصی درباره موضوعی بحث کنند یا مسئله‌ای را حل کنند و در پایان نتیجه بحث یا پاسخ سؤال را در کلاس اعلام کنند.

۲. **کارگروهی پیش یا پس از کلاس:** راه‌های بسیاری برای تعامل بچه‌ها به شکل گروهی در بیرون از کلاس وجود دارد، می‌توانید آن‌ها را برای تکلیف، پروژه، امتحان یا هر طرح دیگری به روش‌های زیر گروه‌بندی کنید و از آن‌ها خروجی جمعی بخواهید. در ادامه برخی از این راه‌کارها را بررسی می‌کنیم.

کارگروهی از طریق لینک اشتراکی گوگل داک تخته اشتراکی، یا گوگل اسلاید: یک لینک بسازید و با ایمیل به تعداد محدودی از بچه‌ها دسترسی دهید تا از طریق آن با هم در ارتباط باشند، می‌توانید جدولی برایشان طراحی کنید تا اشتراکی حل کنند یا نقشه‌ای را تکمیل کنند. توجه داشته باشید قبل از استفاده از تمام امکانات گوگل باید از دانش‌آموزانتان بخواهید تا برای خود جیمیل^۱ بسازند. (از این شیوه می‌توانید در طول کلاس نیز استفاده کنید)
ساختن گروه واتس‌آپی^۲ مجزا: بسته به هدف گروه بچه‌ها بتوانند با هم تماس تصویری، اشتراک فایل یا ارسال صوت داشته باشند.

گروه ایمیلی: اگر ایمیل را راحت‌ترین راه دسترسی تشخیص دادید، می‌توانید یک گروه ایمیلی بسازید تا بچه‌ها از طریق آن با هم در ارتباط باشند و حتی چت کنند.

نکته: اگر نگران سوء استفاده از لینک‌ها اشتراکی یا ورود محتوای نامناسب در آن‌ها هستید از طریق ایمیل به دانش‌آموزانتان دسترسی دهید. در این صورت نویسنده هر محتوایی قابل شناسایی است و لازم نیست نگران این باشید که لینک برای افراد غریبه ارسال شود.

برای اطلاعات بیشتر درباره کارگروهی در آموزش مجازی به این لینک مراجعه کنید.

^۱ Gmail

^۲ <https://web.whatsapp.com/>

تکلیف یا امتحان مشارکتی

ممکن است شما امکان جمع کردن دانش‌آموزان در یک زمان مشخص را نداشته باشید یا زمان و فضای کلاس آن قدر محدود باشد که نتوانید از راه‌های زیادی برای مشارکتی شدن کلاس استفاده کنید. در این شرایط پیشنهاد می‌کنیم مشارکت را به قبل یا بعد از کلاس خود منتقل کنید.

شما می‌توانید فرآیند آموزش را پیش یا پس از کلاس طی کنید و از فرصت کلاس برای طرح مسئله، تبادل اطلاعات، رفع اشکال، انتقال تجربه، پالایش اطلاعات و غیره استفاده کنید. در ادامه راه‌هایی برای تعامل دانش‌آموزان با هم و با محتوا در بیرون از کلاس پیشنهاد می‌شود.

- **ساخت وبلاگ:** برای درس‌هایی مانند ادبیات، تاریخ، اجتماعی، جغرافی و حتی زبان انگلیسی، ساخت وبلاگ برای کلاس می‌تواند راه مناسبی برای جلب مشارکت دانش‌آموزان باشد. یک وبلاگ بسازید و در نوشته‌های یک ادعا، یک داستان، یک تصمیم تاریخی یا نوع مواجهه با یک بحران زیست محیطی را طرح کنید. از یکی از بچه‌ها بخواهید نظرش را در زیر پست شما مکتوب کند. تکلیف باقی بچه‌ها این باشد که هر کس نظرش را درباره نظر نفر قبل بنویسد.

- **تصحیح تکالیف به شکل تعاملی:** می‌توانید سؤالات تکلیف یا کاربرگ خود را در گوگل فرم تنظیم کنید. خروجی پاسخ‌ها را در اختیار همه بچه‌ها قرار دهید و از آن‌ها بخواهید تا هر کس تکلیف یک نفر دیگر را تصحیح کند یا برای آن نظر ثبت کند. مثلاً فایل اکسل تکالیف را با بچه‌ها به اشتراک بگذارید

و از بچه‌ها بخواهید روی تکلیف نفر قبل یا بعد از خود در ستون اکسل نظر بنویسند.

- **تهیه کاربرگ:** اگر از فیلم یا ویدئوی آموزشی یا هر محتوای سمعی و بصری دیگری استفاده می‌کنید، پیشنهاد می‌شود برای آن کاربرگ تهیه کنید. از دقایقی که برایتان مهم است حتماً سؤال طرح کنید و از بچه‌ها نکاتی که توجهشان را جلب کرده است بپرسید.

- **مناظره مخفی:** اگر در طول کلاس امکان ایجاد فضای مناظره یا گفتگو ندارید برای بچه‌ها مناظره مخفی ترتیب دهید. به این ترتیب که ابتدا متن، گزاره یا ادعایی را برای بچه‌ها ارسال کنید و از آن‌ها بخواهید موافقت یا مخالفت خود را با آن اعلام کنند. سپس به مخالفان استدلال موافق آن ادعا و به موافقان استدلال‌های مخالف آن ادعا را ارائه دهید. از آن‌ها بخواهید پاسخ آن استدلال‌ها را در قالب مکتوب یا فایل صوتی ارائه دهند. نمونه یک مناظره مخفی

پایان کلاس

کلاس های آنلاین همواره خطر تمام نشدن دارند. ایده هایی داشته باشید که بتوانید با آن کلاس را پایان دهید و معنادار کنید. پایان کلاس را هدف اصلی شما از آن جلسه تعیین می کند. گاهی احساس می کنید کلاس خوبی نداشته اید یا به هدف خود نرسیده اید؛ اما این به هیچ وجه به معنی بی ارزش بودن آن کلاس نیست. می توانید به آن کلاس معنای دیگری دهید؛ مثلاً در پایان آن جلسه بازاندیشی برگزار کنید و نقطه ضعف آن را شناسایی کنید و هدف خود را در روند کلاس کوچکتر کنید. راه کارهایی برای پایان بندی کلاس را بررسی می کنیم.

- **بازاندیشی:** در انتهای یک مبحث (به شکل ماهانه یا هفتگی) جلسه بازاندیشی برگزار کنید. در جلسه بازاندیشی از بچه ها بخواهید خود و شما و روند کلاس را ارزیابی کنند. «بهترین و بدترین عملکرد را در چه بخش هایی داشته اند؟ کلاس در چه بخش هایی موفق و در چه بخش هایی ناموفق بوده است؟ با چه تغییراتی می توانست بهتر شود؟...»

- **ارزشیابی:** ارزیابی از مهمترین دشواری های آموزش مجازی است. چگونه متوجه شویم که دانش آموزان اصلاً چیزی یاد گرفته اند؟ چگونه در حالی که نمی توانیم ارتباط چهره به چهره داشته باشیم از رابطه آن ها با محتوا، یکدیگر و خودمان با خبر شویم؟ چگونه با وجود تمام مشکلات دسترسی و حضور در کلاس آن ها را به شکل منصفانه ای ارزیابی کنیم؟ می توانید در انتهای کلاس ها برای دانش آموزان «بلیط خروج» در نظر بگیرید. بلیط خروج نوشتن یا گفتن چیزی است که آن ها در طول کلاس یاد گرفته اند (حتی یک نکته غیردرسی). به بچه ها یک دقیقه فرصت دهید تا درباره چیزی که یاد گرفته اند تأمل کنند و سپس از آن ها بخواهید یک نکته ای که یاد گرفته اند را مکتوب یا شفاهی ارائه دهند.

- **خروجی:** خروجی یک کلاس مشارکتی معمولاً به گونه ای است که دانش آموزان با آن احساس بیگانگی نمی کنند و می توانند سهم خود را در آن تشخیص دهند. هر چقدر دانش آموز بیشتر احساس اثرگذاری در روند کلاس داشته باشد، انگیزه او برای مشارکت های بعدی بیشتر است. برای اینکه سهم بچه ها در روند کلاس را برجسته کنید راه های زیر را پیشنهاد می کنیم:

پادکست: می توانید صدای بچه ها را در طول کلاس (یا با فایل های صوتی ارسالی) ضبط و ذخیره کنید و از آن ها پادکست درست کنید. (می توانید از خودشان برای ساختن پادکست کمک بگیرید.)

خروجی گرفتن از بحث های کلاسی: در بحث های گروهی حتماً حرف های بچه ها را به اختصار مکتوب کنید و خروجی بحث کلاسی را دسته بندی و پالایش کنید و در اختیار آن ها قرار دهید تا بدانند حرف های آن ها ارزشمند است و بحث کلاسی اتلاف وقت نیست. گاهی بچه ها از خروجی حرف هایشان شگفت زده می شوند.

آرشیو کردن: کارهای بچه ها مثل پاورپوینت، انشا، و یا تکلیف را در محیطی اشتراکی مثل گوگل درایو^۸، موودل^۹ یا دراپ باکس^{۱۰} ثبت کنید و گاهی به آن ها ارجاع دهید.

اطلاعات تماس:

@baztabschool

@baztabschool

ایمیل:

info@baztabschool.ir

وبسایت: baztabschool.ir

۸ <https://drive.google.com/drive/>

۹ <https://moodle.org/>

۱۰ <https://www.dropbox.com/>